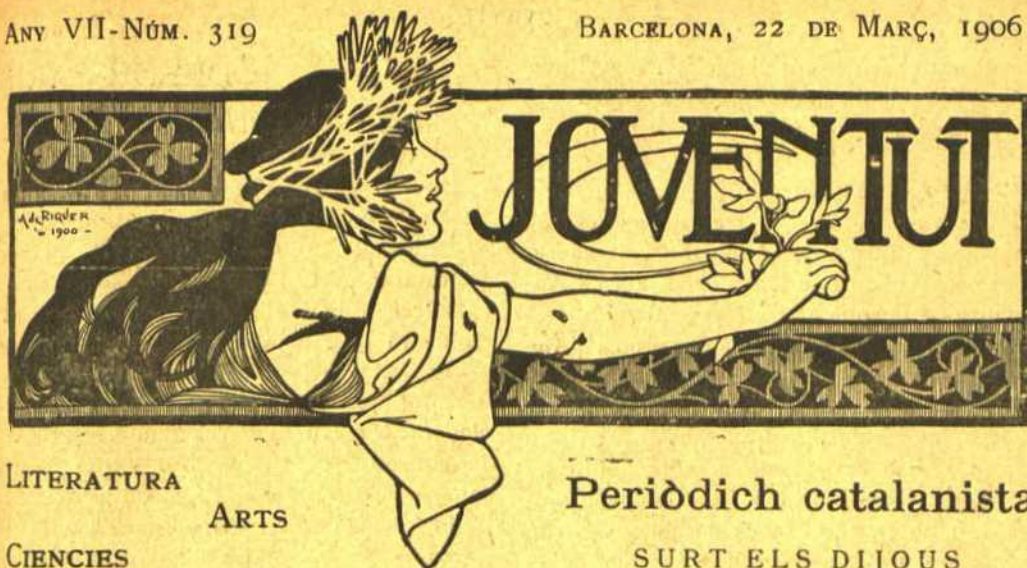

LITERATURA

ARTS

CIENCIES

Periòdich catalanista

SURT ELS DIJOUS

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ:

Plaça del Teatre, 6, entresol.

NÚMERO CORRENT 10 CÈNTIMS

» ATRASSAT 20 »

SUMARI

Sobre la Conferència d'Algeciras, per Geroni Zanné. — Desde París, per F. Pujulà y Vallès. — Esboços cubans: La Bachata, per S. Carbonell y Puig — La Schola Choral de Terrassa, per Carme Karr. — Teatres, per J. Pujol y Brull. — Ciència, per Salvador Gibert. — Notes bibliogràfiques, per R. Miquel y Planas. — Esperanta fako; Gramàtica Catalana Esperanto (continuació), per F. Pujulà y Vallès. — Noves

SOBRE LA CONFERENCIA D'ALGECIRAS

La conferència d'Algeciras, en la qual s'ha de resoldre la complicada qüestió marroquina, a més d'aquest difícilíssim problema ha de resoldre també l'antagonisme franco-alemany, ja sia per un arranjament pacífich, ja sia per una guerra de proporcions y conseqüències incalculables. Sortosament, pera la causa de la humanitat, la primera solució sembla segura.

Y no serà pas per causa d'una harmonia constant en les sessions de la ja cèlebre conferència d'Algeciras, no. França, sostinguda per Anglaterra, ha tingut, fins ara, una majoria de vots aclaparadora per'Alemanya. Aquest imperi s'es trobat darrerament ab els únichs vots favorables dels diplomàtics d'Austria-Hongria y del Marroch. Els diplomàtics alemanys Tattenbach y Radowitz han degut sostindre una càrrega feixuga. La

conferència podia esdevenir causa d'una gran guerra. Els alemanys, sobre tot en les dues qüestions capdals de la policia y del banch, tan prompte amenaçaven com semblaven disposats a fer concessions relatives.

Un distingit publicista francès, M. Buret, estudia conciençosament en *L'Europeen* (10 febrer) la causa de l'actual antagonisme franco-alemany. La retirada d'en Bismarck per una banda y per altra la *débacle* del *boulangisme*, havien suavisat un xich la tiban-tor qui regnava entre'ls dos grans estats vehins. L'emperador Guillèm seguia, ab benèvol esguart, la expansió colonial de la república francesa, considerant aytal expansió com compensació de les perdues territorials ab les quals fou mutilat l'estat francès l'any 1871. Y entre'ls partits polítics més avençats de França no semblava ja cosa impossible una *entente cordiale* ab Alemanya. Perque durant els anys qui van del 1894 al 1904, l'odi a Anglaterra fou la deria del poble francès: M. Buret la qualifica de *monomania nacional de la persecució anglesa*.

El període agut de l'antipatia anglo francesa fou l'incident de Fashoda; mes a poch a poch l'antipatia minvava, per art de la diplomacia, accentuantse la nota cordial y resolentse a la fi de la manera que tothom coneix. Allavors renasqué a França l'ideal de *revanche* contra Alemanya, fins qu'el *Kaiser*,

realisant el seu famós viatge a Tànger, presentà'l problema en tota sa nuesa. Així apres-sava la solució.

Sosté *Le Temps* (3 març) que la oposició d'Alemanya a l'acort franco - anglès no obeheix a altre objecte que al despit causat per no haver sigut cridada per França y Anglaterra a la solució del plet marroquí, afegint que, un cop satisfet l'amor propi d'Alemanya ab la reunió de la conferencia d'Algieras, no deu aquella nació oposarse a les llegitimes pretensions franceses.

A tot això respòn un notable publicista alemany, Hans Delbrück (*Le Courrier Européen*, 9 març), que França no ha fet pas cap concessió a Alemanya ab la reunió de la conferencia; qu'en la conferencia continua França sostenint les meteixes pretensions que sostenia M. Delcassé; que l'emperador Guillelm considera'l Marroch com una nació independent, no podent per conseqüència admetre les reformes franceses que'l convertirien en un segon Tunis; y afegeix: «La politica alemanya ha seguit una linia de conducta dreta, correcta y lleal; avuy dia encara's troba disposada, tal com ho prometé al començament de la qüestió, a reconèixer a la França en el Marroch la situació que li pertoca com a la més poderosa vehina d'aquest. Mes la politica francesa es una politica tortuosa; promet respectar la sobirania del sultà, assisteix a la conferencia en la qual s'ha de trobar una solució al conflicte, y presenta aleshores reclamacions qu'en res se diferencien dels plans de l'any 1904 y que de la sobirania del sultà no més ne deixen l'aparença.»

La qüestió, a primera vista, sembla que no té altra solució que una conflagració general o la mort del Marroch com a nació independent. Però tal volta'ls astuts diplomàtics marroquins (ab l'auxili d'Alemanya) sabran conservar el *statu quo* y seguir vivint com han viscut fins ara, es a dir, lliures y en relació ab llurs costums y lleys.

GERONI ZANNÉ

DESDE PARÍS

S'han acabat aquells bon dies, y torna a ploure y a fer vent, y tornen les boyres a arrocegar-se pels carrers de la ciutat. Foren uns hermosos dies primaverals, plens de llum y de bones olors, els quatre o cinch qu'hem disfrutat fa poch. De sobte'l fret se feu enerra, el cel s'esbandi la cara y blavejà, y el sol demostrà qu'existia malgrat sa hivernenca amagada. Y succehi, com un miracle, que la multitud que corre pels carrers y places y *boulevards* y avingudes, cambià d'aspecte, y se sentiren arreu crits de noys, y com per ensalm se feren rodones de gent xerrayre en els jardins, y els banchs fins aleshores solitaris y humits per les plujes d'hivern se sentiren acompanyats de les parelles festejayres.

Passejar pels parchs y jardins era encantador; els noys o llurs joguines vos entrebancaven, sortien com de sota terra darrera de les baldufes, les pilotes, els carrets curulls de terra y els barquets encara regalimant les aygües dels estanys. Oh, els jolius nens y les jolives joguines fins aleshores entafurats en els pisos d'ayre enrarit per les estufes, com la fruhien la tornada del bon temps ab sa pluja de sol y ses boyres d'aromes dels arbres sobtadament florits! Sortien els infants com de sota terra, xisclant com vols de pardals, d'aquells pardals parisenchs que, més que desvergonyits carinyosos, vos volten y se vos atancen, y vos prenen les molles de pa en el palmell de les mans.

Com si la ciutat ne tingués necessitat ja de molt temps avans, d'un xich de primavera, aquelles primeres tebiors la feren vibrar tota, els idilis prengueren més descaradament estada en la via pública, y tots aquells septentrionals u occidentals qu'exilats o estudiantos habiten París, apareixien més qu'exòtics ab llurs casquets de pells, llurs abrichs inverosímils y llurs esguarts vagarosos, al costat dels primers barrets de palla lluhits per les dones sens espera. Y com si el Sena també hi volgués pendre sa part en l'alegria general, aixecà ses aygües, negà les ribes y pujant, pujant, preny dels regalims del desglaç de les montanyes, arribà gayrebé a besar les voltes dels ponts, obligant a festivol descans als barcos de passatgers que tot l'any incansablement creuen en totes direccions el

riu, y a les barcases que sens treva, en llargues corrües, lligades unes darrera les altres y arrocegadas pels remolcadors, llisquen pesadament persota'ls ponts meteix que serps, duhent en cada anella una llar ab testos florits y finestretes que conviden als somnis.

S'han acabat aquells bons dies y torna a ploure y a fer fret, però l'arrencada presa encara dura; pot més que la realitat la imaginació, y aquesta sospèn el sol per demunt del plohomeig, y la quitxalla ja no vol deixar l'ayre lliure. Arribo a creure que, més que a res, aqueixa manifestació sobtada de la infància obeheix a una mena de desitj de protesta contra la estadística que'l govern fa pera esbrinar si es un fet o no la despoblació. Unes fulles en les qu'ereu interrogat sobre un centenar de coses diferents, incloeses les aficions, foren repartides escrupolosament a domicili.—¿Còm vos diheu? ¿Qui sôu? ¿Què feu y qué pensêu fer? Aquesta es la vostra professió, però a estones perdudes ¿què feu? Digueuho tot!!—deyen les fulles per boca de l'administració.—No vos oblidêu de res! Després d'haverho dit serêu més lliure y més feliç.—Es en nom de la llibertat, es pera'l seu progrés que's tracta d'esbrinar fins aquelles ocupacions que no'ns deuriem interessar perque no són ni *contribuhibles*. Això darrer no ho deyen, però podien haverho dit les fulles. Dêu ésser ben cert que la naturalesa té horror al buyt, y el que va deixant la confessió catòlica, l'omplena la civil.—¿Despoblació, llibertat, felicitat?—deya un català.—¿Que no ho veyêu que tot això va a parar a la bossa? Fixêuvoshi: ¿Quina industria exerciu? ¿Quànts criats, dependents, moços, teniu empleats?—

No ho sé pas ahont va a parar, car si les fulles foren escrupolosament repartides, no ho foren tant recullides. Dels molts amichs que aquí tinch sols sé de dos que l'hagin omplerta y retornada: les que han tingut millor sort encara roden per les cambres ab llurs encasellats virginalment en blanch. Al menys no's pot negar que l'administració francesa es honesta, ja que no sia cuydadosa.

Si es pera protestar d'aquesta por de despoblació que la quitxalla s'ha llençat al carrer abandonant la foscor dels pisos, molt ben fet que ha fet. Al menys ab la meteixa proba evident ab que algú demostrà'l movi-

ment, demostra que no cal perdre les esperances; si bé aquestes ja les ofereix ben falgueres pera la França l'assaig de primavera hagut. Bastà que'l sol lluhis unes hores pera que la Venus de Milo somrigués desde allà al fons de sa cambra del *Louvre*, y els parisenchs, flayrant l'ambient, exclamessin ab el titol d'una revista del *Parisiana*:—*Ça sent la femme!*—

Y tot serà *pour le mieux*, mentres no vulgui també exercir son antipàtich *contrôle* en aquests entusiasmes la *Mère Marianne... pardon*, vull dir *Madame la République*.

F. PUJOLÀ Y VALLÈS

Paris, març, 1906.

ESBOÇOS CUBANS

LA BACHATA.

La nit era quieta, serena. Tot reposava. Dos amichs meus y jo, seguint nostra costùm, emprenguerem la passejada per la *trocha*, mena de carretera que pels afores volta tota la ciutat. Ens hi trobavem tan bé en aquell camí quiet y solitari, que fins escursavem el pas pera que nostre passeig se fes més llarch, pera que no s'acabés tan aviat aquell respirar l'ayre pur, aquell descansar de l'ànima y aquell estar lluny de la casa ahont tot el dia les lluytes del comerç ens hi tenien empresonats...

Nostres paraules ressonaven en la quietut de la nit, y, catalanes de naixença, semblava com si s'escorressin *lomas* amunt y, trencant el vol, retornessin a la terra. Corpresos pel recort, emmudirem. Els grills y el mormull de les fulles de les espesses manigües trencaven el silenci. Ens asseguerem en un dels pedriços d'un pont del camí, banyantnos en la fresca brisa que pujava del mar. Feya estona que hi restavem, sense dir mot. De sobte,

—Noys, una *bachata!*—va dir un.—¿Sentiu?—

Pararem la orella, y en efecte, percebirem que, d'allà lluny, venia com una boyrada flotant en l'ambient, mandrosa; un seguit de notes apagades per la distancia, sensuals, laces, com penedides d'haverse després de les cordes. Eren les notes del *tre*, que semblaven sostingudes en l'ayre gravement per les eixi-

des del monoton *bongó*, entorn de les que trotaven esbojarradament les de l'esquerdat *güiro*.

—¿Ahónt deü ésser el ball?—digué en Felò, tot alçantse. — M'apar qu'es pel camí del Morro.—

Y aixecantnos els altres dos, ens encaminarem vers hont creyem que la *bachata* tenia lloch. A mida que'ns hi acostavem, del mormull de la música n'eixia clarament el sò de les *maraques*.

—*Compae, ¿dónde é el brete?*—preguntarem a un negre vell que, mitj endormiscat dalt d'un cavall que caminava ab tota la galvana imaginable, feya seguir a dos matxos lligats per la cúa y carregats de moniatos destinats sens dubte al mercat de Santiago.

—*Aht alatríco, en la primera talanquera que utede encuentren!*—respongué'l bon jayo, refregantse'ls ullaços y mostrantnos ses dents d'ivori.

Seguí ell son camí, el nostre nosaltres, y a poch ens trobarem en el lloch que'ns havia indicat.

—*¿Cómo está ese paquete?*—preguntarem a uns que's trobaven a la porta; y haventnos ells respost que hi mancaven homes, endinsantnos pel caminet que conduex a la casa, arribarem al lloch de la *bachata*.

En mitj d'una espessor d'arbres, voltat d'un *manigual* grandíols, hi havia un pla força extens, y en ell s'hi trobaven aposentats dos *bohíos*. Eren aquests; com tots, de *palma* y *guano*, y llurs habitacions se reduhien a una sala y *apósito* dividits per tres o quatre *pencas de guano*, y que tenien per sòl la meteixa terra del camp, una cuyna que quedava afòra protegida per un petit cobert, y una comuna un poch més distant de les habitacions que servien d'hostatge a les families que cuydaven de la *cochera*, gran cobert de zinch sols tapat per una banda y rodejat tot ell per una mena de barana de fusta.

Aquell dia n'havien tret els cavalls y els cotxes, y la *cochera* era la sala de ball. Quatre o cinch dones ballaven ab llurs corresponents parelles, y altres tres suplien la manca d'homes a altres tantes companyes.

En realitat, d'homes no'n mancaven: lo que mancava eren balladors, perquè'l qui passava la *bachata* no estava disposat a per-

dre *ni medio*, y com que'ls miradors eren coneguts com a bons *almendrones*, deya ell que no *mascaba de ese lado* y que no'ls deixava ballar si no pagaven per endevant.

Al arribarhi nosaltres s'acabà'l *danzón*, y les parelles balladores s'escamparen per les tauletes que per sota les mates de coco y al redós de la espessa *manigua* havia cuydat de posarhi el bon vellet català, aquell gat de *todos los bretes* que tenia la *cantina*.

Algunes de les descolocades trobaren prompte ahont arredossarse després de nostra arribada. Queya la lluna sobre'l quadro; les parelles s'erén esbargides en sugestius coloquis; els músichs engolien cervesa y discutien les qualitats d'aquest y l'altre *danzón*, y els grupos de mirones curiosos, bo y fent beguda, xerraven vivament sobre les dones, sempre de dones, això si. Eren grans l'animació y la barreja; no ho era menys la calor. Blanchs y mulatos, y fins algùn que altre negre, reyen, enrahonaven, circulaven, discutien; allí no hi havia *distingos* y *todo éramo uno*, com deya un jove mulato presumit, donantseles d'orador.

—*S'acabó l'opresión, ¿verdad, compae?*

—*Vamo, música, música, qué músico má almendrone!*—exclamà un, cansat d'esperar.

—*Venga esa «hierba buena»*—cridà un altre.

Els crits demanantla's generalisaren, y als músichs no'ls quedà altre remey que deixar la xerrameca y començar a tocar. L'acordeó, el *tre*, el *bongó*, llençaren ses primeres notes, y corrent a aconseguirles seguien les de les *maraques* y del *güiro*, donant per resultat el picat *danzón* de moda, dedicat a un jugador de *basse-ball*, y que acompanyà totòm ab sa cridoria.

—*¡Oigan eso, ahí va Mameló!*—cridaven, corrent cap a la sala.

Y, bo y giravoltant, els crits eren grans. Bentost aquests s'apaybagaven, el soroll dels peus anava tan acompassat ab la música, que semblava formar part d'ella meteixa. Les parelles s'enroscaven com a serps, els cossos s'unien, se fonien, se blincaven, ondulaven cadenciosament, y les veus agudes de les dones, fatigades pel ball, s'aixecaven melòdiques, dolces, y flotaven en l'ambient.

Ay Bebé, tú ta jugando con ella.

Pásamela por el plato, y verá.

Yo soy Mameló.

Hierba buena, lo rico campo de Cuba.

...Y la cançó seguia, afinada, sensual; y elles, mandroses, s'apoyaven en ells. Y la cançó anava allargantse, allargantse suauement, lentament; se breçolava en l'ayre, y els músichs meteixos, com inspirats, com ubriachs, hi posaven tot el cor, y aquelles al semblar incoherencies, *melòdisantse*, conduhien al lluny... Y la cançó seguia:

Hierba buena lo rico campo de Cuba...

Seguia lenta, dolça, acaronadora com un bes, com una manyaga. Y els refrechs dels peus en el sòl li feyen de compàs.

—*Enrócate, culebrón!*—crida una veu a un que balla arrapat a una morena.

—*¿Cómo gosa, compael!*—exclama un altre qu'en tot el ball no s'ha mogut del meteix lloch.

Y una parella, ballant, ballant, s'escorre cap a la penombra del pessebre. Y una altra parella, els braços voltant el cossos y les testes apropades, blanch ell, bronzejada ella, s'esmuny cap a la *manigua*.

Y sura en l'ambient quelcòm tebi, abrugador, que adorm, que dolcifica...

Y acaba'l ball, y la gent torna a beure y a xerrar; les frases són més agudes, les respostes més amatentes; ells assetgen, defensen elles; vibren les riallades entre'ls mots, y els ulls lluhèn.

—*¡Va bueno, caballeros: va bueno!*!...—

Coincideixen les primeres clarors del dia ab l'acabament del petroli del trist fanal que pretenia illuminar la gran sala. Cadascú ab el seu *peje* fa via cap a ciutat, ab ayre fadigat, qui més alegre a causa de la cervesa, qui més laç dels *danzones*...

Y allà en els bohios, ara més silenciosos y tranquils, com si també estiguessin cansats de la vetllada, hi resten dues o tres velles negres ab un jayo amo de les barraques, y el bon vellet català que recull sa mercaderia y endreça les taules.

S. CARBONELL Y PUIG

Santiago de Cuba, desembre de 1905.

LA SCHOLA CHORAL DE TERRASSA

Aquells qui dubten de la força y de l'avenç dels catalans per demunt de totes les regions que'l Pirineu separa del restant d'Europa; aquells qui no creuen ni en Catalunya ni en sos fills, que posin un xich de bona voluntat en observar les belles y potents manifestacions d'art que cada dia esclaten entre mitj d'aquest poble essencialment seriós y treballador dintre sa fe y sos dalits; que les vagin estudiant d'a la vora aqueixes noves figures que sorgeixen en el camp de l'Art.

Victor Català, els Oslés, en Xiró, en Llongueras y tants d'altres... Que s'hi aturin els descreguts, els escèptichs, els sectaris a fer l'anàlisis de les obres d'aytals figures, y, per poch imparcials y justiciers que sien, quin altre remey els restarà més que inclinar-se devant d'aqueixes sanes y valentes brotades de la santa y antiga y noble y esforcada soca catalana?

Un músich, un poeta, en Joan Llongueras, ens ha arribat al devant de cent trenta cantayres, portantnos de la vila fabril una haledada d'art y poesia, precisament quan els derrers concerts organitzats per l'Orfeó Català ab la cooperació dels solistes francesos ens havien deixat en l'ànim certa depressió.

De Terrassa a Barcelona portà son esbart el mestre Llongueras ab l'ingenuu refiar de l'artista que posa en l'art totes ses aspiracions. Y varem posarnos a escoltar al bon jove terrassench ab més curiositat que confiança, esverats devant del selecte y atrevit programa. Y l'aplech d'aquella gent nova de rostres desconeguts, de modesta anomenada y de medis escassos o dubtosos, que s'aixoplugava sota'l bust del gran mestre alemany en el local de l'Associació Wagneriana ple a vessar, ens donà la gran sorpresa.

Quan la batuta valenta del jove mestre hagué arrencat d'aquelles goles els primers compassos del *Cant dels joves*, himne hermós y vibrant d'en Maragall y en Morera, ens sentirem corpesos per llur valentia y seguretat. Eren accents de la terra nostra, que s'alçaven «com vol d'auells remonent l'ayre», els d'aquells cantayres quals fronts s'illuminaven al parlarnos llurs boques del desitjat repòs de mitj dia.

Y ab sorpresa creixent sentirem als pochs moments aquelles meteixes veus catalanes fernes assaborir les belleses eternament joves de la música dels mestres del segle XVI.

En el madrigal originalíssim de Waelrant, de la meteixa època, *Adeu germà meu*, se mostraren remarcables de finesa les veus de les tiples, vencent magistralment el conjunt de l'esbart les grosses dificultats del madrigal que seguí: *L'amor ha pres ma vida*, del gran Palestrina.

La cançó *Vós me feriu tan dolçament* d'en Joan Antò de Baif, l'innovayre francès d'un metre de versificació musical originalíssim—interpretada pel compositor Jaume Mauduit ab una admirable aplicació de la música a la poesia,—fou tan finament interpretada per les dues seccions d'homes y noyes de la Schola, que'l públic demanà que fos repetida, tant per la valua de la composició com per la delicadesa de que, al interpretar-la, feren gala'ls executants, especialment en la darrera estrofa: *Ja que tan destre'm feu morir*.

Els dos chorals de Bach en els quals s'esplaya la serena inspiració religiosa del mestre dels motets, foren també una prova de lo valiosa qu'es la tasca del mestre Llongueras, demostrant l'auditori la seva complacència al demanar la repetició del segon choral: *A tu sol te vull conèixer*, de quals grandiositat y dificultats no havia pogut ferse càrrech a la primera cantada.

De Carles Frederick Zöllner—en qual esperit sembla haver-se inspirat nostre Clavè—fundador de la Zöllner Bund (Unió Zöllner) que subsisteix a Alemanya encara avuy, més de mitj segle després de la mort del famós mestre de cant, en Llongueras trià'l coratjós y esclatant *Cant de camí*, de factura y vigor admirables, hont la hermosa melodia's desenrotlla fresca y colorida com un esclat primaverenç. El *Cant de camí* fou motiu de que cresqués l'entusiasme en l'auditori, sostingut més endavant per la interpretació del *Comiat* de Mendelssohn, d'una amplitut y una majestat corprendores.

Les delicadíssimes melodies de *El Rossinyol*, del meteix autor, foren esgranades ab elegant dicció pels deixebles d'en Llongueras. Sentit per primera vegada'l diumenge passat, *El Rossinyol* de Goethe y Mendelssohn deixà una impressió agradósissima, tal volta perque la melodia recorda la d'algun de nostres més dolços y sentits cants populars.

Schubert tingué son lloch en el concert ab tres soperbes y originalíssimes composicions: *Tristor* y *Fugida* les dues primeres, dites d'una faysó digna d'elogi.

A n'en Joan Maragall, l'aymant traductor de Goethe, devèm el *Chor d'àngels* del *Faust* de Schubert. Poques composicions poden arribar a assolir la volada, el perfeccionament y la inspiració d'aquesta, en la que's barregen els melodiosos accents angèlics ab els esclats vibrants d'una adoració gloriosa vehina del deliri, envers el Christ resuscitat. Ab la execució d'aquesta obra la Schola Choral segellà sa remarcable valua.

Del modern y original Brahms sentirem, també per primera vegada, el diàleg *Pregunta*, acompanyades les dues seccions de noys y homes, al piano, pel jove y aprofitat deixeble d'en Granados en Ferrán Via, qui desmenyà la seva tasca ab la delicadesa y do-

mini del piano que fan d'ell un de nostres executants escullits. La composició, de grans dificultats d'execució, no desmeresqué de les altres en quant a interpretació. Y clogué'l ben triat programa l'*Himne de l'arbre fruyter*, d'en Maragall y en Morera, que també tingué d'ésser repetit. Ab fe y hardidesa començà y acaba l'himne, en el que hi batega fortament el cor de Catalunya, ab son trevall del present y ses confiances en l'esdevenir, donantli un segell de gran originalitat la breu melodia del solista: *Ay quina verdor! Ay quina abundor!*, de cayent marcadament oriental, com un voluptuós cant de sultana enamorada.

Sentim no poder esmentar aquí, per desconèixer, el nom del jovenet encarregat de dita estrofa de l'himne, mes ens complavèm en alabar sincerament tant la expressió que donà a son cant, com les dolces y envellutades inflexions de sa veu.

Repetida dos cops l'obra d'en Morera, deixà agradable recort en l'auditori, així com també la nova harmonisació feta per l'autor d'*Emporium* de la cançó popular *Una malinada fresca*, qual primera audició devèm a la Schola de Terrassa.

Rebin el mestre Llongueras y son Orfeo nostre sincer aplaudiment. La seva obra ha donat als barcelonins motiu d'entusiasme espontani, y, sense voler analisar detingudament altres detalls dignes d'ésser encomiats, ni menys senalar certes dureses d'entonació que alguna que altra volta's notaren y que són inevitables en una entitat naixent, hem de senyalar les remarcables veus dels baixos, les fresques y argentines vocalisacions d'algunes sopranos, y, més que tot, la unitat, justesa y sobrietat del conjunt de l'esbart terrassench.

El poeta y el músich ens ha mostrat son temperament vehement d'artista convençut de que son art ha de donar bones cullites. El seu Orfeo porta la sana lleavor de l'art veritable, de l'art gran, en la fe y entusiasme que posa en la interpretació de les obres. Aquesta lleavor ha d'anar granant de dia en dia, polida per l'estudi conciençut. Ab ell l'agrupació de Terrassa assolirà sens dubte, més endavant, un alt grau de perfeccionament. Les ben triades obres del programa y son domini dels cantayres ens fan esperar del mestre Llongueras, y de ses futures tasques, fruyts ben saborosos pera l'art conreuat a Catalunya.

L'Associació Wagneriana, infatigable en son trevall d'expandiment artístich, oferi a la bandera de la Schola Choral de Terrassa una bella corbata commemorativa de la vetllada del diumenge passat, ver aconeteixement musical pera'ls barcelonins.

CARME KARR

TEATRES

MATERNITÀ.—D'AMOR NO SE'N VIU.—LA PRESÓ DE LLEYDA.

En Bracco, autor d'aquest drama estrenat ara per la companyia de la Tina de Lorenzo, s'ha equivocat. La marquesa Claudia di Montefranco, protagonista de l'obra, es, contra'l desitj de l'autor, la negació de la maternitat. Ab son procedir se fa digna del marquès de Montefranco, home viciós, que no la estima ni li fa veure, fins que per egoisme li convé. Però ella descobreix l'engany y s'allunya del marit ab el fill que porta a les entranyes. Y perque l'autor ho vol, per medi d'una declaració escrita pel metge, que resulta extemporània y sense rahó d'haverse redactat, ella també sab qu'es precis sacrificar la vida del nonat pera salvar la de la mare, o la d'aquesta pera parir viu l'infant (cosa molt discutible y problemàtica), y la dòna, obrant ab perfecte desequilibri, sense dret ni rahó ferma, prefereix el suïcidí, com a solució qu'extingeix dues vides alhora. Si la marquesa Claudia, al fugir aborrída de prop del marit ab la càrrega agra-dosa del fill, sigués una veritable mare, esperaria'ls aconeximents de naturalesa ab fruhició, y, malgrat les prediccions dels metges, la esperança d'un poder incògnit per la ciencia la faria arribar ferma fins al moment dels dolors. Però en Bracco ha volgut traçar una obra aclaparadora, y ho logra ab la *Maternità* valentse de medis falsos y de fets que, si bé poden ésser reals, pertanyen al nombre de les excepcions. D'això n resulta que'ls personatges del drama esdevinguin també falsos, y que ab llurs fets no convencin a l'espectador. En Maurici Dorini, amic intim dels marquesos de Montefranco, concó empedrehit, home bo y carregat de manies, es l'únic tipu de l'obra que s'aguanta, y, no obstant, ell es qui comença'l drama ab un fet equivocat: ell proporciona'l medi pera que la marquesa s'enteri de la mala vida del propi marit, sentint en que aquella estigui amagada en una habitació de casa seva escoltant la conversa expansiva d'ell. En Maurici tenia mil medis pera evitarho y desobehir els desitjos de la marquesa, però en Bracco ha volgut començar ja l'obra ab un punt fals, il·lògic y vulgar.

Maternità conté fragments que revelen un bon autor dramàtic, especialment en el segon acte, en el qual s'hi acoblen veritables filigranes en el diàleg, però en conjunt l'obra es una barreja de situacions còmiques, dramàtiques y tràgiques que arriben a entretenir més no a convèncer. ¿Per què? Per lo que deya al començar: perque en Bracco s'ha equivocat al traçar el plan general de *Maternità*, y per més que hi hagi abocat ingeni, diàlegs fàcils y correctes, traça y tec-

nicisme, pot dirse que ha vestit ab bons ro-patges un maniquí, y la bellesa d'aquells no es prou pera fer vibrar ab esclats de vida lo qu'es buydor sens ànima.

La Tina di Lorenzo, en la interpretació de la marquesa Claudia di Montefranco, tingué moments de vera inspiració, especialment en el transcurs del segon acte quan dialoga ab son marit, que matisa magistralment; però notantse en son treball artístich un gran desequilibri, sens dubte degut a les condicions de l'obra meteixa. En Falconi, en el paper de Maurici Dorini, fet un artista acabadíssim, interpretant el personatge ab art exquisit, donantli gran relleu y mostrantse un mestre lo meteix en les situacions còmiques qu'en les dramàtiques. En Carini bastant insegur en el paper de Marquès de Montefranco.

La *mise en scene* molt cuydada y digna de lloança.

D'amor no se'n viu. El titulu d'aquesta comedia del senyor Martí y Folguera hauria d'ésser, segons lo que aquest ve a demostrar al final dels tres actes de l'obra, *D'amor també se'n viu*; perque, per més que la senyora Rita repeteixi mil vegades que no, inculcatho a les seves filles Clara y Emilia, y omplintne les orelles del marit don Tomás Puig, l'autor li nega en absolut ab el desenllaç de l'obra. Pera la *mamá* tot ho poden els diners, y l'únic medi y fi de la vida són els *cents mil duros* que sempre fa anar endoyna ab la llengua; mes la pobra noya tísica que arriba al balneari's va morint perque ha perdut l'amor del qui estimava, y res poden pera conservarli la vida la ciencia ni els milions que posseheix. L'obra del senyor Martí y Folguera es sols la comedia de la familia de don Tomás Puig; el drama de la pobra malalta sols s'apunta al baixarse la cortina després de l'últim acte, com a corolari que desmenteixi les repetides afirmacions y modo de pensar de la senyora Rita, y qual corolari es una nota tan justa y sentida, tan artística y convincent alhora, qu'ell m'ha sugerit el nou titulu, ben apropiat: *D'amor també se'n viu*.

El final de la comedia ensopegat, traçat ab una concisió hermosament artística, contrasta brutalment ab tota l'obra: tres actes molt llargs, situacions y conceptes repetits, convencionalisme en les entrades y sortides dels personatges, vulgaritat en l'acció y en les paraules... en fi, una comedia gastada y prima que crech que aniria un xich millor enquibida en un sol acte, donchs no té pasta pera més. En cambi la escena final, breu y senzilla, enclou tot un drama; ella sola fa digne d'aplaudiment a l'autor y digna d'ésser vista l'obra.

De la execució de la comedia no puch dir altra cosa sinó que tots els actors en general feren lo humanament possible en la lluyta

per'animar els personatges que respectivament interpretaven, tasca ben difícil que l'art els hi tindrà en compte.

El primer actor en Jaume Borrás va fer-se acceador a la meua llàstima: representa en l'obra un tipo de xitxarel·lo, y el va vestir ab una americana esquifida y unes calces molt ajustades; potser ab la roba volgué simbolisar que també la comedia l'oprimia. Ho crech encara que no ho juri.

La presentació de l'obra, bastant fluixa: una decoració de balneari de comedia, però de comedia de broma... vull dir, de *comedia de per riure*.

Al Principal s'ha estrenat una altra visió musical, glosa d'una sentidíssima cançó catalana: *La presó de Lleyda*. L'èxit ha sigut gran, si bé no tant com el de *Els tres tambors*. La lletra es d'en Gual, qui ha desenrotllat ab traça y sentiment els principals episodis de la cançó popular. La música es d'en Pahissa, y encara qu'ella, ab les decoracions, fou lo que més *frappà*, no deixarèm de consignar nostra impressió de que la partitura, tal volta per lo carregat de la instrumentació, en conjunt no resulta massa encaixada. Els inteligents aplaudiren al músich, creyèm que ab justicia. Nosaltres, reconeixent sos mèrits, hem de dir que una cosa es un drama lirich y altra la glosa de una senzilla cançó popular en la forma en que aquestes ens són servides al Principal. Nostres cançons són flors delicadíssimes que's poden malmetre fàcilment: cal cullirles ab molt de compte pera que no perdin bellesa ni aroma. Són tan ingenuës, qu'en les mans dels ingenuës es ahont hi escauen millor; y tant més gran ens sembla l'artista, en aquest genre, com més sab identificarse ab les ingenuïtats corprenedores dels cants populars, ab els quals, ab la major simplicitat, pot arribarse fins a produhir impressions tràgiques. En Pahissa, donchs, si ha pecat, ha sigut per carta de més. S'ha revelat un nou músich, ab més coneixements que molts altres de fama ja consagrada. Li manca ara despossehirse d'enfarfecs y educar son sentiment, y anirà lluny y no haurà pas de regular ni devant d'obres liriques de més empenya que *La presó de Lleyda*.

Les cinch decoracions de Vilomara, Moragas, Alarma y Junyent, molt artistiques y d'efecte. Tots mereixen els aplaudiments rebuts, y molt especialment en Graner per sa esplendidesa com a empresariartista, y en Gual com a director d'escena, per més que'ls modestos actors del Principal, ab llurs poques facultats, no sempre estigueren a la deguda altura.

Deixo pera la setmana entrant l'ocuparme

de *La Trilogia di Dorina*, ab èxit representada per la Tina di Lorenzo a Novetats, y de la obreta *Cel que s'obre*, estrenada al Principal, car les seccions de critica literaria y artistica van allargantse excessivament en el present número.

J. PUJOL Y BRULL

CIENCIA

La va trobar en una de les moltes *tavernes* que a Paris existeixen.

Ella feya estona que voltava taules inútilment. O'ls concorrents d'aquella nit eren tristos, o aquella xicota no valia prou pera interessarlos.

Ell estava sol; també feya estona que voltava ab la pensa, inútilment, sense trobar lo que cercava. Tal volta un ideal... Tal vegada pensava en la lliçó d'anatomia rebuda aquella meteixa tarda a l'hospital, ahont qui sab si l'estudi del cos humà l'havien fet sobre'l cadavre d'una dòna potser concorrent en altre temps a aquella *taverne*... Y qui sab si materialisava ses ilusions contemplant els cossos d'aquelles que tart o d'hora anrien a parar a la taula de dissecció. Y no hi ha dubte que, si això pensava, establi tot seguit un paralel entre la taula de disseccions y el llit ahont aquells cossos diàriament s'ageyen. Y vegé en abduës coses dos altars: l'un elevat a l'amor, l'altre a la ciencia.

Ella no pensava tant. Potser no pensava res...

Ell la vegé passar indiferent. La esguardà instintivament al girarse, y, fugintli de la pensa les idees científiques, se senti mascle.

La cridà. Apenes se parlaren, y ell sorti de la *taverne* seriós, sense la joya del qui va a satisfer un gust, més aviat ab l'enuig del qui va a complir una necessitat.

Y arribaren a la *chambre* d'ell, ahont ella començà a despullarse. Y ell la miràva impassible.

Ab la negligencia del qui va a emprendre la feyna que li dòna pa, va treures ella'l cos de seda y la cotilla, quedant sols ab una fina samarreta y la camisa. Degué ésser el moviment forçat de treures la cotilla que la feu tossir.

Ell, al sentir el cop de tos, va mirarli els ulls.

—Veyám, tómbat—li digué.

La noya obehi y ell va auscultarla seriósament, mentres ella anava desfent les moltes betes que subjectaven una peça sobre l'altra.

Y ell no parà ab això: la reconegué de dalt a baix, ab tota la escrupulositat del científich.

—¿Sabs una cosa?—exclamà a la fi.

—¿Què?—interrogà ella.

—Ets tísica.—

Va dirho així, sèch, com hauria dit «ets maca»; ab la naturalitat del qui cada dia anomena la malaltia, ab la senzillesa del qui la coneix y troba natural, irremeyable que hi hagi qui la pateixi.

Ella no's sorprengué pas.

—T'has equivocat—li digué somrihent:—sòch anèmica.

—Què, anèmica! Te dich qu'ets tísica—repetí ell, contrariat per la negació d'ella.

—¿Qu'ets metge?—

Ell devia trobar natural que hofos, donchs digué:

—¿Y donchs, dòna? Estudio medicina.—

Allavors ella's posà seriosa. No'n sabia res del mal que patia. Una vegada li digueren qu'era anèmica y li receptaren un xarop que prengué dues setmanes sense trobar millora. L'ampolla s'acabà y no'n comprà més. Valia tres franchs cada ampolla d'aquell xarop!

Ell tornà a mirarla y seguí afirmant. Si, no hi havia dubte: era tísica. Y li aconcellà, com si talment haguessin anat no més a fer una visita de metge, que deixés la vida que portava. Ella necessitava, pera curarse, anar a un sanatori; però això depressa, aviat; si seguia a París no hi havia dòna pera dos anys.

Potser perque ho digué ab tanta fredor, ella no'l va creure. Qui sab! Totjust era estudiant ell, y potser volia fer el sabi...

Va ficarse al llit y l'esperà a n'ell, que lentament se despullava, tot donantli concells y explicantli un regim de curació.

Assentada al llit, ella'l mirava, y pensà que potser ell s'equivocava però li deya ab bona intenció. Y va sentir fonda simpatia. Sens dubte qu'ella no era pas tísica; però qui sab si el noy s'ho creya y l'aconcellava a fi de bé.

Sense adonarsen li quedava agraphida d'aquells concells que creya desacertats.

Y ab tendresa, quan ell pujà al llit, va rodejarli el coll y, posant sos llabis sobre'ls d'ell, li digué:

—Fesme un petó.—

Ell se retirà vivament.

—Y ara! ¿Que t'has tornat boja? ¿Sabs lo que demanes? ¿No veus qu'es una imprudencia que't besis la boca? ¿No t'he dit qu'ets tísica?—

Ella quedà glaçada. Vegé que no devia agraphirli els concells. L'havia reconeguda no pera favorirla, sinó pera resguardarse ell, y va sentir molt endintre una agror...

Havia demanat carícies y li donaven punyalades.

Y s'entregà maquinalment a n'ell, que, un cop satisfet son desitj, s'adormí indiferent.

Ella s'acotxà de cara a la paret, y en silenci va plorar; va plorar molt, aixugantse'ls ulls ab la gira del llençol gelat.

Quan ell se despertà, de matinada, la trobà encara plorant. Cregué que plorava per haverse conegut la malaltia; no se li va ocórrer qu'eren del cor aquelles llàgrimes.

Va pagarli, una volta vestits, el preu convingut, y ella sortí, encara humits els ulls y el rostre demacrat.

Un amic que l'havia vist a la nit entrar ab ella, va córrer al quarto d'ell al vèurela marxar, y el trobà treient els llençols ab la punta dels dits.

—Alça!—li digué l'amic.—¿Es a dir que no has estat sol aquesta nit?

—Calla, home!—contestà ell malhumorat.—He estat ab una xicota que m'ha resultat tísica, y no ha fet més que plorar. M'ha omplert els llençols de *bacillus*...—

Y no hi ha dubte: la humanitat necessita de la ciencia.

SALVADOR GIBERT

NOTES BIBLIOGRÁFIQUES

Narcís Oller. — PILAR PRIM. — *Novela de costums del nostre temps.* — Barcelona, «Il·lustració Catalana», 1906.

La *Pilar Prim* es viuda; el marit, l'opulent fabricant Dou, li deixà al morir una brillant posició social, emperò ab la condició de no tornar-se a casar. Precisament això, per ésser una costum tan practicada a Catalunya, no sembla a primera vista cap despropòsit, com també deu semblar la cosa més natural del món pera un musulmà la poligamia, y com degué semblarho la esclavitut als pobles de l'antiguitat sens excloure aquells qual civilisació ens apareix encara com una posta lluminosa. Donchs per la meteixa rahó que l'esclavatge, no ha estat abolit fins ara fa poch, y en general per la força de lley que adquireixen les costums, adhuch les que després han d'ésser tingudes per més barbres, es que la humanitat accepta per cosa justa lo que, si a mà ve, la evolució incessant de les idees revelarà ésser lo més injust que imaginar-se pugui. Nosaltres hem de confessar que la lectura de *Pilar Prim* ens ha estat com una revelació, car may se'ns havia ocorregut meditar sobre un cas com el que l'Oller ens presenta, ab tot y tenir devant dels ulls a cada moment el document humà qui podia haver-nos suggerit les mil reflexions a que dona lloch la novela de que tractèm.

Essent, donchs, el qu'hem dit, en quant a nosaltres, l'efecte que'ns ha produhit la novela, podriem arribar a la conclusió de que'l llibre de l'Oller es una obra de tesis; emperò, generalment, aytals obres lo que guanyen desde'l punt de vista doctrinal ho perden com a obra d'art; y precisament l'haver sabut fugir d'un perill semblant l'autor de *Pilar Prim*, es el primer y el millor elogi que se'ns ocorre respecte del llibre. Si en Narcís Oller hagués volgut fer obra de sectari prenent peu del cas de la *Pilar Prim*, hauria pogut fulminar una diatriba tremenda y acabar predicant les excelencies de l'amor lliure; fentho així, l'autor hauria tal vegada assolit la consideració de novelista transcendent, emperò l'art n'hauria de segur valgut de menys.

L'argument de la novela no es gens complicat, encara que hi ha en tot el llibre un hermós equilibri entre ses proporcions totals y el nombre y valua relativa dels episodis qui l'integren. En aquest concepte'ns creurèm ben lluny de tota exageració afirmant que *Pilar Prim* es la millor novela de l'Oller y una de les millors dintre la nostra literatura. Hi ha, es veritat, al començar, una certa profusió descriptiva mentre'ls episodis qui's succeheixen tenen lloch a Puigcerdà, com si l'autor s'hagués proposat fer ressortir la humanitat del tipo que'ns presenta desplegant a son entorn un veritable luxu docu-

mental y revestint totes ses anades y vinguendes materials de les garanties necessaries. Mes això no fa sinó acreditar novament a l'Oller de bon observador, y si bé dona així caràcter a n'aquesta part del llibre, potser retrassa una mica l'interès del qui llegeix. Ab tot, ens estarem molt bé de dir que això sia un defecte, y no assegurariem pas que aquesta proximitat que retreym no pogués fins constituhir un nou atractiu pera una segona lectura.

La novela comença ab el viatge de les senyores Dou (o sia la *Pilar Prim*, viuda, y sa filla ja casadora) el qual dona ocasió a llur coneixença ab en Marcial Deberga, jove qui mena una gran vida de solter per virtut de la protecció d'una tia molt rica y xacrosa, de la qual li pervindrà, segons totes les probabilitats, una quantiosa herencia a la mort d'ella. El fet es que la viuda Dou y Elvira, la filla, senten aviat per en Deberga una simpatia natural. Lo de la filla no tindrà conseqüencies, donchs oportunament li sortirà'l partit convenient en la persona d'un rich bilbai; que per això ha estat educada dintre un sentit pràctic qui fa d'ella l'antitesis de sa mare. Aquesta, casada molt jova ab un home vell, gelós e incapaç de compèndrela, s'ha trobat viuda, com qui diu, ab el tresor integre de ses ilusions juvenivoles.

Emperò per demunt de la voluntat de la *Pilar* hi ha la tirànica disposició del testament de son marit; y la dòna qui ocupa una posició social envejable, no podrà may assolir una veritable felicitat sens empenyarhi totes les aventatges que son estat de viuda pot tan sols assegurarli. L'egoisme desenfrenat de tots els qui la envolten arribarà emperò a fer insoportable pera la *Pilar Prim* una semblant situació, y vindrà un moment en que, d'una manera fatal, la viuda caurà en els braços d'en Marcial Deberga, el qui la estarà esperant ja desitjós de resoldre per sa part d'una vegada'l problema d'una existència aventurera y xorca de veritables emocions. Y en aquesta situació s'acabarà'l llibre, donchs els termes precisos de l'entente entre'ls dos enamorats queden a discreció del lector, el qual podrà suposar, o que la protagonista's casa ab l'home escullit sacrificant sa posició material, o bé que s'entrega a n'aquest fent taula rasa de les consideracions socials y de tot escrúpul de conciencia.

Pera posar en acció aquest argument, en Narcís Oller ha estudiat d'aptes *nature* una colla de tipos que li han permès produhir un conjunt força animat, imaginant una variada successió d'escenes, lligades les unes ab les altres d'una manera ben lògica. L'acció's desenrotlla sense sotragades brusques, y sense aquelles dilacions innecessaries a que tan sovint recorren els autors per'aumentar l'interès de llurs narracions. Cal reconèixer la bona fe del novelista en aquesta ocasió;

les quatrecentes planes de la *Pilar Prim* són ben aprofitades.

Tal vegada podriem discutir la oportunitat d'aquella escena en què donya Pomposa Roig tracta d'atreure novament la voluntat de son aymant d'un dia; potser aquell diàleg resulta massa comprometedor pera'l bon concepte qu'en Deberga mereix a les senyores Dou, devant de les quals se desenrotlla'l violent apart ab donya Pomposa. Aquesta escena'ns ha semblat poch versemblant, y en certes ocasions el tipo de la esmentada senyora massa carregat de color, encara qu'en el transcurs del llibre arribi a adquirir un cert relleu el personatge.

Per ultim, establirèm aquí una observació que sobre la darrera novela de l'Oller podrà fer qualsevolga qui s'ho proposi. Ens referim al llenguatge. Nosaltres hem cregut veurehi un progrés ab relació a obres anteriors del mateix autor. Cal no oblidar qu'en pochs anys el nostre llenguatge literari s'ha perfeccionat d'una manera ben visible, y el català de que's servien els escriptors de vint anys enrera avuy no seria admés sense protestes. Volent nosaltres deliberadament cercar en aquest aspecte de son llibre'l punt flach del novelista quals primers èxits daten ja d'una època que molts no hem alcançada, ens veym obligats a declarar honradament que hi hem trobat poch que censurar y en cambi molt qu'es mereixedor de lloança. Sense que l'Oller se'ns presenti aquí com un consumat estilista, cosa que dificulta en gran manera la necessitat de fer parlar gent qui en la vida real usen un català corromput, el llenguatge ab el qual l'autor se'ns dirigeix es ben correcte y polit. L'obra's faria llegir ab gust per aquest sol concepte, si ademés no resultés el tema ja de si interessant, com se pot deduir de lo que queda exposat avans.

Se tracta, doch, d'una obra qui fa força honor encara al degà dels nostres novelistes; essent així mateix una nova manifestació de l'esplendor de la renaixença de les lletres catalanes.

—
Alfons Daudet.—TARTARIN DE TARASCÓ.—
Traduhit per Santiago Rusiñol.—*Antoni López, editor; Barcelona (1906).*

Es una bona adquisició pera les nostres lletres el famós llibre d'en Daudet, la qual devèm al senyor Rusiñol qui s'ha imposada la tasca de traduhir l'obra pera ferne ofrena a la nostra llengua, qui cada dia més va mostrantse ab mereixements pera que sovint se li facin semblants obsequis. Ab això ja's pot comprendre la estima que'ns mereix el treball del traductor. La versió ha estat feta de la manera com deuen ferse aquesta classe de feynes: ab respecte y amor pera l'obra original y ab conciencia de la dignitat de l'idi-

me propi. En quant a lo primer, si no fos ja evident que'ls únichs mòvils qui poden circumstancialment convertir un autor (en ple èxit com en Rusiñol) en simple traductor són els d'una gran admiració pera'l llibre, ho probaria també'l petit pròleg ab que apareix encapçada la versió catalana. Es aytal pròleg, ademés, un breu judici crítich de les tendencies de l'obra y una bella apologia d'aquella literatura qui enlayra'l cor y descarrega l'esperit, d'aquesta literatura meridional qui, més aviat de lo que molts se creuen, reconquerirà sos bells prestijis quan la gent se cansi de les nebulositats borgals, que molts fan semblant de fruhir ab goig intens pera no contrariar la moda predominant.

Y la nostra llengua catalana, mercès a la traça del traductor, hi corre per demunt de les planes del *Tartarin* d'una manera suau; traduhint bé les inflexions d'ironia ab que l'humorisme d'en Daudet revesti la explicació de les famoses aventures del Quixot provençal. En tot el llibre s'hi veu ben bé, ademés, el propòsit del traductor de buydar l'esperit de l'obra francesa dintre'ls motllos més escayents de la catalana, construhint en paragrafs correctes y sovint elegants y tot la seva traducció, mercès a la qual podràn novament assaborir les bel·leses de la coneguda novela'ls catalans qui ja la coneixen en francès, y ferhi coneixença aquells altres qui no havien atinat a llegirla encara.

—
LA RAZÓN CONTRA LA ANARQUÍA, por José Buxadé.—*Barcelona, Alejandro Martínez, editor, 1906.*

Hem rebut el volum ab el titul transcrit, capçat per efusiva dedicatoria de l'autor (*Como homenaje a la rectitud, al talento y a la cultura*), qual retrat adorna la coberta del llibre.

Acompanyant a n'aquest, ens es arribada també una fulla impresa, ab el següent contingut, el qual ens estalvia'l treball de formar un criteri; criteri per altra part qui no seria tal volta absolutament imparcial, per quant la dedicatoria transcrita, la presencia en efígie del propi autor y la fulla acompanyatoria conspiren contra la serenitat qui ha de precedir a la formació d'un judici crítich.

La fulla referida parla en estil d'aquestes paraules:

El editor don A. Martínez, de Barcelona, acaba de publicar una obra de palpitante interés y actualidad, única en el mundo, original del eximio escritor José Buxadé, titulada *La Razón contra la Anarquía*, que ha de producir sensación y controversia en el campo sociológico, ante la rotunda afirmación del autor de que la Anarquía no puede existir, por ser incompatible con la naturaleza, con el hombre y con la equidad, porque en lugar de consistir, como las que hasta el presente

han combatido la doctrina libertaria, sin resultado, en una crítica desdeñosa, ó un anatema furibundo, es la refutación razonada de ella, sin prejuicios ni tendencias determinadas, oponiendo al vulgar apasionamiento del sectario, la augusta serenidad del pensador.

Obras como *La Razón contra la Anarquía*, que establecen la sana doctrina frente al morboso sofisma, honran al autor que las escribe y al editor que las divulga y son realmente provechosas para la sociedad, en nombre de la cual felicitamos á ambos por el servicio que le prestan con ella, deseando sigan, conforme indican, publicando otras con fin tan laudable; y recomendamos su lectura y propagación á todos los hombres sensatos

sin distinción de clases, ideas y creencias, interesados en curar la aberración anarquista, pues, tanto por su utilidad y módico precio — una peseta — como por el modo magistral con que trata el asunto y la dialéctica demoledora con que rebate las tesis ácratas, marcando nuevas orientaciones para la solución del gran problema sociológico, resulta un libro interesantísimo para todos, que ha de leerse y hacerse leer, acogerse en todos los hogares y colocarse en todas las bibliotecas.

Y no diu res més.

R. MIQUEL Y PLANAS

ESPERANTA FAKO

GRAMATICA

DE LA LLENGUA ESPERANTO

(Continuació)

Lògicament obrant, y en Esperanto sempre s'ha de tenir present qu'es un idioma lògich, es clar que desde'l moment que l'article té assignada aquella tasca, jamay l'usarem devant dels noms propis que ja són per si mateixos prou determinats; no dirèm *la Ludoviko* ni *la Katalanujo*, sinó *Ludoviko* (Lluís) y *Katalanujo* (Catalunya), perquè aquests dos noms ens indiquen prou bé la persona y cosa de que's tracta. Ara, si volèm traduir la frase: la Barcelona vella, com que aquí la frase meteixa indica que n'hi ha dues o més de Barcelones y que nosaltres parlèm d'una d'elles, usarem l'article pera determinar y dirèm: *la Barcelono antikva*.

«Las terminacions dels substantius y de l'article poden suprimirse y reemplaçarse per un apostrof. Ex.: *Ŝiller'* (Schiller) enlloch de *Ŝiller'o*, de *l' mond'o* enlloch de *de la mond'o*.» (Reg. 16. Gram. Fon. Zam.)

Atenentnos en aquest lloch a l'article, remarquèm que la regla no pot ésser més clara. Dóna ella un dret que facilita en gran manera la construcció dels versos, y permet fer certes frases més musicals, ja que'l bon sò a voltes no depèn sinó del cambi d'un accent, que's logra ab la supressió d'una sílaba. Es de recomanar no obstant que s'usi aquell dret lo menys possible, y fixantse en els textos redactats pel doctor Zamenhof, que sols se suprimeixi la *a* de l'article substituintla per un apostrof quan vagi derrera de prepo-

sició que termini, o devant de paraula que comenci ab vocal. Exemple:

Kaj kantas tra l' pura aero.

Y canta a través de l'aire pur.

(*Krestomatio*.—D. Zamenhof.)

Unu por l' alta granda konstruo.

Un pera l'alta y gran construcció.

(*Krestomatio*.—M. Coldbger.)

II

SUBSTANTIU

«El substantiu acaba sempre ab *o*. Pera formar el plural s'afegeix una *j* al singular.»

(Regla 2. Gram. Fon. Zam.)

Aclaració.—Són substantius tots els noms de les persones, animals o coses, ja sien aquestes derrerres abstractes, ja concretes. Exemples de substantius: *Petro*, Pere; *Johannino*, Joana; *bovo*, bou; *pano*, pa; *dieco*, divinitat; *justeco* justícia.

La *j* que s'afegeix pera fer el plural no cambia l'accent que tenia la paraula en singular. *Domo* (casa) y *domoj* (cases), se pronuncien apoyant sobre *do*; *hejmo* (llar) y *hejmoj* (llars) sobre la meteixa sílaba *hej*.

Sempre, donchs, que necessitem usar un substantiu, anirèm al diccionari, hont hi trobarem les rels expressant una idea abstractament (no un substantiu abstracte), y afegintli les terminacions *o* o *oj*, segons el volguèm usar en singular o en plural, haurèm fet el substantiu que desitjavem. Ex.: Volèm traduir el substantiu *tremolor*: en el diccionari hi trobarem la rel *trem*, qui ens expressa abstractament la idea verbal de tremolar; afegintli una *o* ne farem *tremo* (tremolor); afe-

gintli *oj*, *tremoj* (tremolors). Volèm traduir el substantiu *salt*; en el diccionari hi trobarem la rel verbal *salt* (saltar), de la que'n podrèm fer *salto* (salt), *saltoj* (salts). De *glor*, rel del verb glorificar, ne farem *gloro* (gloria), *gloroj* (glories). De *taks*, rel del verb (evaluar), ne farem *taksoj* (evaluacions), etc.

Tinguis present que a voltes, en català, altres parts de la oració s'usen com a substantius. Quan ens trobem en aquest cas, al traduirles a l'Esperanto les hi donarem la terminació substantiva singular o plural que les hi correspongui. Ex.: En la frase *el riure de les dones*, riure, qu'es infinitiu de verb, se converteix en substantiu y no'l traduirem per

la ridi, sinó que a la rel del verb riure, *rid*, hi afegirem la terminació *o* que li correspon y direm: *la rido de la virinoj* (1). L'adverbi *si* de *si de les noyes*, no'l traduirem per l'adverbi *jes* a seques, sinó que afegirem a aquest la final substantiva *o*: *la jeso de la knabinoj*, etc.

«L'idioma no té més que dos casos: el *nominatiu* y l'*acusatiu*. Aquest darrer se forma afegint al nominatiu una *n*. Els altres casos se formen per medi de preposicions.» (Reg. 2. Gram. Fon. Zam.)

F. PUJOLÀ Y VALLÈS

(Seguirà.)

(1) Més justament: *la ridado*, usant la partícula *ad* que indica la continuació de l'acció.

NOVES

Ha quedat per fi aprovat el projecte de llei sobre jurisdiccions. Hi ha quedat després d'haverse retirat del Congrés la minoria republicana, a la que ha seguit la regionalista; hi ha quedat sense'ls vots dels carlins y dels diputats periodistes, que protestaren també y també's retiraren. Nosabèm degayres governs liberals que hagin gosat dirsho havent de passar per situació semblant. Y això precisament en moments històrics en que'l lliberalisme més radical, en els grans estats europeus França y Anglaterra, invadeix resoltament les esferes del poder netejantles de seculars privilegis y despotismes impropis de la vida moderna...

A Espanya no n'hi ha de vida; o millor dit, no n'hi ha hagut fins ara. Mes no sembla sinó que la veu de Catalunya l'hagi deixondida quelcòm a Espanya, y s'anuncia per totes les provincies una serie de *meetings* de propaganda iniciada pels republicans en connivència ab els catalanistes. Al Congrés els representants del poble han tingut com sempre d'emmutir, y es hora d'apelarne davant del meteix poble.

Els dos partits monàrquics turnants, al ferir al país en ses aspiracions, s'han ferit ells meteixos. Del país depèn que aytal ferida sia mortal. Tot es que'l país se'n adongui de que té ideals, y que sàpiga defensarlos. De certes regions no'n dubtem. Veurem que fan les altres.

Les Bascongades no dormen, com ho proba la reunió ara celebrada per la Lliga Autonomista, en la que s'ha defensat la estreta unió de tots els bascongats. En quant a Catalunya, esperem que nostre poble sàpiga demostrar al govern qu'està al costat dels diputats d'oposició que tan bona brega han sostingut al Congrés. La culta manifestació de simpatia que Barcelona'ls hi volgué fer a llur arribada de Madrid, fou evitada ab els

procediments governamentals de consuetut, o sien càrregues de cavalleria y bastonades. Donchs bé: la manifestació's repetirà legalment, y legalment s'haurà de reconèixer qu'es un fet la solidaritat catalana proclamada en el *meeting* de Girona. Un grandios acte se prepara en homenatge a tots els diputats a Corts per Catalunya sense distinció de partits, y als qui combateren ab ells el projecte de jurisdiccions. Hi seràn invitats ajuntaments y diputacions, societats mercantils y d'esbarjo, corporacions polítiques, orfeons... tot lo que sia o representi quelcòm de Catalunya. La protesta del nostre poble, donchs, la sentiràn fins els més sòrts.

El passat dimecres forem invitats a l'acte de la fosa de dues estatuets pera'l monument del doctor Robert, modelades per en Joseph Llimona. L'acte tingué lloch ab tota felicitat en els tallers dels senyors Masriera y Campins, assistinhi distingides personalitats del Catalanisme militant y bon nombre d'artistes y admiradors de l'inoblidable patrici qual perdura tant deplora Catalunya.

El passat dijous la «Lira Orfeo» donà en el «Centre Fivaller» un de sos notables concerts de guitarres y bandurries, executant admirablement obres de Schumann, Beethoven, Mendelssohn, Mozart, Chopin y Bizet, y cançons catalanes com *La filla del marxant*, *La filla d'Igualada*, *El testament de N'Amelia*, etc. El concert fou dirigit pel senyor Barberà, subdirector de la «Lira Orfeo», qui demostrà ses excelents dots pera col·laborar ab en Llobet, director de la meteix, en l'obra de cultura que aqueixa entitat ve realisant.

La concorrencia era nombrosa, y les composicions foren aplaudides ab entusiasme.

S'ha posat a la venda un follet de 16 pàgines contenint els fonaments gramaticals de la llengua «Esperanto» del doctor Zamenhof

traduhits al català y precedits de la poesia *La Espero*, original de l'inventor de l'idioma internacional, y un pròleg d'en Joan Rosals, president de la «Espero Kataluna».

Essent aquest llibret de propaganda, se vendrà a 10 cèntims cada exemplar y a una pesseta ls vint, a fi de que'ls esperantistes catalans puguin contribuir a sa divulgació.

Publicacions rebudes:

La Posta dels Deus, tercera jornada de la tetralogia *L'Anell del Nibelung*, traducció catalana adaptada a la música per Xavier Viura y Joaquim Pena, acompanyant al text la exposició dels temes y figures musicals, ab llur quadro sinòptic. La biblioteca de l'Associació Wagneriana s'ha enriquit ab aquesta nova traducció y adaptació, fetes ab la escurpulositat de totes les anteriors. Preu, 3 pessetes. S'anuncien les traduccions de *Tristany e Isolda*, *Taunhäuser*, *Les Fades* y *París*, ab les quals quedarà traduhit al català y aplicat a la música tot el teatre de Wagner.

El ejercicio de la Jurisprudencia especialmente en Cataluña, discurs llegit per en Joseph Pella y Forgas en la sessió pública inaugural de les sessions de l'Academia de Jurisprudencia, el 15 de febrer prop passat. És aquesta oració una bella glosa de la historia jurídica de Catalunya, feta ab la competència que caracterisa a son autor.

Ressenya llegida en la sessió pública inaugural de la meteixa Academia, pel secretari en Antoni Jansana Llopart. És una cabal recopilació de les tasques de l'any y acorts presos, alguns d'ells de vera transcendencia.

La Carn, quadro dramàtic per J. Burgas, estrenat al teatre de les Delícies el 27 del passat janer. Hem rebut aquest quadro dramàtic del qual no'n fem critica seguint nostra costum de no judicar les obres escèniques sense veureles representades, limitantnos a dir que per sa lectura'ns sembla digna de la ploma vibrant de l'autor de *Vidamor*.

Teoria del préstamo usurario, por A. Blanqui, traducció de J. Prat. Curios follet de 24 planes contenint un fragment de l'*Origen y marcha de la usura* publicat per la *Critique Sociale*. Obreta d'innegable valor filosòfic-social, en la que ab una argumentació fàcil y a l'alcanç de la inteligencia popular se llenen veritables diatribes contra la usura, representada no sols pels prestamistes sòrdits, sinó pels moderns *economistes* agabelladors dels productes del treball y usurpadors de la comú riquesa, que resulten els principals usurers. La traducció castellana no es pas correcta: emperò complexi son fi, car no's tracta pas de fer obra literaria. Ha sigut publicada per l'*Archivo Social* de Reus, y's ven a 15 cèntims.

Narraciones extraordinarias, per Edgar Poe, traducció castellana de J. M. Ballester.

La biblioteca *Autores Célebres* qu'edita la casa Salvatella d'aquesta ciutat, ha publicat en un nou volúm les emocionants narracions del famós escriptor nort-americà titula des *El gato negro*, *Enterrado en vida*, *El barril de amontillado* y *Sombra*. Consta'l volúm d'unes cent planes y's ven a 60 cèntims.

Ligue Française de l'Enseignement. Annuaire de l'Association Amicale des Anciens Elèves de l'École de la rue Tête-Noire. Conté treballs interessants com són el *rapport* sobre la serie de les conferencies de 1904 a 1905; el *compte-rendu* dels concursos de 1905; *Les Origines du Félibrige*, y *Communisme et Collectivisme*, extrets del «Mistral»; *Les sonnets célèbres*, per A. P., etc., etc.

Concurs Artístich Català de Figueres. Hem rebut la convocatòria y cartell d'aquest concurs literari y musical, qual festa de repartiment de premis tindrà lloch el dia 5 de maig. S'ofereixen cinch premis, els tres primers consistents quiscún en 250 pessetes, més un accésit de 100 pessetes. Els premis quart y quint consistiran en objectes d'art. Les composicions haurán d'ésser inédites y escrites en català, divent remetres a n'en J. Puig Pujades (carrer de Girona, 13, Figueres), avans del 15 d'abril. El jurat pera'ls temes literaris estarà compost pels senyors Joan Maragall, Ignaci Iglesias y J. Pous y Pagès. Oportunament se farà saber quins senyors componen el jurat musical.

Primer Congrés Regional d'Higiene de Catalunya. Hem rebut el Reglament d'aquest Congrés que pera'l proxím mes de juny organisa l'Academia d'Higiene. En ell se tractarà de l'estat demogràfic-sanitari de les diverses comarques catalanes, per'arribar a conclusions concretes. Hi podran pendre part metges, veterinaris, farmacèutichs, enginyers, arquitectes, etc. En la impossibilitat de reproduhir íntegre dit reglament, recomanem a nostres lectors que'l llegeixin ab detenció en la premsa diària, car entenem que aquest Congrés per sa importancia científica y patriòtica farà veritable honor a nostra terra.

En obsequi als nostres suscriptors y lectors habituals, ab el número proxím de JOVENTUT repartirem un suplement artístich-literari dedicat a la notable actriu Tina di Lorenzo, que actualment es tan festejada al teatre de Novetats y de qui per manca de temps no parlèm avuy ab l'atenció que's mereix. Dit suplement estarà elegantment imprès sobre paper superior, lo que no serà obstacle pera que's reparteixi gratis als suscriptors y se vengui al publich, junt ab el número, al preu corrent de 10 cèntims.